

Riistirahwa usso õppetus,

ehf

Kostusse Ramat

Õnsa õppetaja

L u t t e r u s s e

Kateismusse ramato

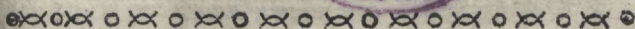
jârrele

Rûssimiste ja kostmistega

ârraselletud.

web. 1774. 147496
1774. 147496

Tartolinnas,

trâkkitud Grentsiusse kirjade ja kulloga.

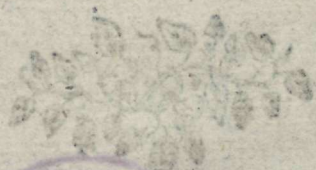
1790.

M. Qc.

43.

2. Tim. 3, 14. 15.

Siinna ja selle sisse, mis sa olled õppinud, ja
selt märko sanud, sest et sa tead, kenne käest sa olled
õppinud: ja et sinna lapsest sadik pühhad kirjad tun-
ned; need woimad sind targaks teha õnnistusselts usso
lääbi, mis Kristusse Jesusse sees on.

M. W. C.
K. S.

Kristi-usfo õppetus

Jesuse nimmel ja temma auuks.

1. Missuggune usk on sulle?

Kristirahwa usk.

2. Kas teigile innimestele üks usk on?

Ei olle mitte; waid ma ilma peäl on neljasuggune usk: 1) ristirahwa 2) judarahwa 3) turkirahwa 4) pagganarahwa usk.

3. Kumb on nüüd se teigeparrem usk?

Kristirahwa usk.

4. Mikspärrast ei kõlba need teised usud?

Sepärrast, et sesuggutse usfo rahwas, ei tahha Jesust Kristust, sedda Jummalast antud innimeste õnnisteggiat, wasto wõtta, ei ka temma sanna luggeda ja kuulda.

5. Kes on siis Kristirahwas?

Se, kes ristitud on, ning Jesuse Kristusse sanna loeb ja kuleb.

6. Kas on teigile Kristirahwale ühesuggune usk?

Ei olle mitte; waid Kristi-usk on kolmesuggune: 1) Meie usk 2) Wenne usk 3) Pawisti usk.

7. Kuida nimmetakse meie usk?

Lutterusse usk; sest et se õnnis õppetaja Lutterus pühhas kirjast Jesuse õppetust puhtaste ning selgeste on wälja wõtnud, ja katetismusse ramatus lühhidelt kokko pannud.

8. Kas on iggäuks Lutterusse usfowdtja ka õige, hea ja ustaw risti innimenne?

Ei olle mitte, Jummal parrafo!

9. Mitmesuggutsed on siis ristirahwas?

Kahhesuggutsed; teised on nimme-ristirahwas, teised on tõssised ristirahwas.

10. Kes on need nimme-ristirahwas?

Need, kes ristitud on, ja Jummal sanna õpetakse; agga mitte Jesusse Kristusse õppetusse järrele ei tahha ellada.

11. Kes on need tõssised ristirahwas?

Need, kes omma usko Jesusse sisse töö ja teggudega üllestunnistawad, Jummal kaskude järrel ellawad ja nenda puüdwad õnsaks sada.

A. Õppetus Jummalast.

I. Temma ollemisest.

12. Redda peab se tundma, kes puab õnsaks sada?

Jummalat keigeessimeffelt, ja siis ka teiselt isseennast peab se tundma, kes puab õnsaks sada.

13. Kuida peame meie Jummalat tundma?

Mi hästi temma ollemisse kui temma teggude järrele.

14. Kes on Jummal omma ollemisse järrel?

Jummal on se keigeüllem waim, kellel keif täiused on.

15. Kas on weel muud waimud?

Ja on. Inglid, furjad waimud, ja meie hinged on ka waimud.

16. Mis on üks waim?

Üks näggematta assi, kellel ei olle ihho, egga mingisuggune näggo, ei luud, egga liifmed; waid moistust ja tahtmist.

17. Mis

17. Mis saggused täiusseb on Jummalale?

Esimalt, ollemisse järrele on temma allati ühesfuggune, keikis paikus, ja iggawenne; teiselt, moistusse järrele näeb temma keik asjad, ja säeb keik tarkaste; kolmandamalt, tahtmisse järrele on temma pühha, õige, keigewäggewam, tõssine, helde ja armolinne.

18. Kuida ütleb Sawit omma laulo ramatus, et Jummal on keikis paikus?

Ruhho pean ma minnema so waimo eest, ja kuhho pean ma põggenema so palle eest? Kui ma astuksin taewa, siis olled sinna seal; kui ma peaksin asset teggema põrgusse, wata, siis olled sinna seal; kui ma wõttaksin koido tiwad, ja ellaksin wiimses merre otsas, siis sealgi so käsfi mind juhhataks, ja sinno parrem käsfi peaks mind finni. Ja kui ma wõttaksin ütelda: ommeti woib pimmedus mind Fatta; siis õ on walgus minno ümber sinno ees. (Laul 139, 7-11.)

19. Mis se on: Jummal on iggawenne?

Jemmal ei olle algmist egga otsa.

20. Kuida ütleb Sawit, et Jummal keik asjad teab ja näeb?

Jehova! sa kiusad mind läbbi, ja tunned mind; Sinna tead mo maggamist ja üllestousmist; Sa moistad mo mõtted kaugelt ärra; Kui ep olle weel sanage mo kele peäl, wata, siis tead sinna, Jehowa! sedda keik ärra. (Laul 139, 1. 2. 4.)

21. Mis se on: Jummal on pühha?

Jemmal ei te kurja, ei salli ka kurja, waid temma teeb heäd, ja armastab keik heäd.

22. Mis se on: Jummal on õige?

Jemmal ei te kellelgi liiga, egga üllekohto; waid nuhtleb kurja, ja armastab heäd.

23. Mis

23. Mis se on: Jummal on teigewäggetwam?

Temma woib feik tehha, mis ta isse tahhab.

24. Mis se on: Jummal on tðssine?

Temma ei walleta ial; waid teeb feik ommad tootussed ja åhwardamissed tðeks.

25. Mis se on: Jummal on helde?

Temma armastab feik ommad lomad, isseårraniste neid waggad innimessed.

26. Kas woib ilma Jummalas saadmisseta middage sündida?

Ei woi mitte üks karw ilma Jummalas tahtmata meie peast mahha langeda.

II. Jummalas teggudest.

27. Kummad on Jummalas teud?

Iominne, Üllespiddaminne, Årralunnastaminne ja Pühhitseminne.

28. Kes on feik asjad lonud?

Se suur Jummal: Isas, Poeg, ja pühha Waim.

29. Kas on ennam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on; agga kolm temma olemisse sees: Isas, Poeg, ja pühha Waim, ja need kolm on üks. 1. Joh. 5, 7.

30. Kelle pärris tð on nüüd se Iominne ja üllespiddaminne?

Jummalas se Isas.

31. Kas Jummal se Poeg ja pühha waim on ka maailmas lonud?

Ja; agga Jummal Isas on isseårraniste feige asjade loja.

32. Kelle pärris tð on se lunnastaminne?

Jummalas Poja Jesusse Kristusse tð.

33. Kelle pärris tð on se pühhitseminne?

Pühha Waimo tð.

34. Mis

34. Mitme päwaga on Jummal keif lonud?

Kue päwaga. Esimesesl löi Jummal walgust; teisel taewa; kolmandamal lahutas Jummal ma merrest ärrä, ja löi ma peäl keifsuggust rohto ja puud; neljandamal päwal, ku ja tähhed; wiendamal keifsuggused kallad ja linnud; kuendamal keifsuggused lojusid, ussid, maud, ja wimaks innimest.

35. Mitmesuggused on Jummalal lomad?

Rahhesuggused, näggematta ja nähtawad lomad.

36. Kes on need üllemad neist näggematta lomadest?

Need Ingrid.

37. Mis on need Ingrid?

Nemmad on waimud Jummalast lodud,

38. Mitmesuggused on need Ingrid?

Rahhesuggused; teised heäd, teised kurjad Ingrid.

39. Mis tewad need heäd Ingrid?

Nemmad kiitwad Jummalat, tewad Jummalal tahtmist, ja hoidwad innimesed.

40. Mis tewad need kurjad Ingrid?

Nemmad pannewad allati Jummalal wasto, ja puudwad innimesi hukka sata.

41. Kas Jummal on ka need kurjad Ingrid lonud?

Ja, on lonud; agga ei mitte kurjaks, waid heäks ja ilma pattuta.

42. Kuida on nemmad siis kurjaks sanud?

Nemmad on Jummalast ärratagganenud.

43. Mis suggused on need nähtawad lomad?

Keif, mis meie filmaga näeme.

44. Kes on need üllemad neist nähtawist lomadest?

Need innimesed.

45. Kes peab keif asjad ülles?

Se suur Jummal ja isseärnaniste Jummal se

Issa.

46. Redda

46. Keddä peab Zemma üles?

Esmalt ning ülleüldes: teit ommad lomad; teiselt ning isfeärraniste: need innimesesed; kolmandalt ning feigeenamiste need usklittud ja waggad.

47. Mis läbbi peab Zummal teit üles?

Selle feigewäggewama sannaga, mis läbbi temma teit asjad on lonud.

B. Öppetus Innimesest.

48. Kust on Zummal esimesse innimesse ihho lonud? Ühhest mulla tükist.

49. Kust temma hinge sai?

Zummal andis ühhe ellawa hinge temma ihhosses.

50. Kas Zummal on neid innimesesed kurjaks lonud?

Ei olle mitte; waid Zummal on innimesest lonud omma sarnadusse järrele.

51. Mis olli Zummala sarnadus?

Täis tarkus, õigus ning pühhtsus.

52. Kas need innimesesed ka nenda waggaks on jänud?

Ei olle mitte; waid nemmad on patto teinud.

53. Kes on neid patto sisse saatnud?

Kurrat, Kawwala mao näo läbbi.

54. Kuida sündis meie esimesste wannamatte

patto langminne?

Kui nemmad sest teeltud puust söid, ja nenda Zummala käske ülleastusid.

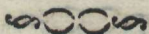
55. Mis kahjo tulli sest?

Zummala sarnadus kaoteti ärra, ja nemmad said patto läbbi kurja waimole sarnatseks.

56. Kas on ka teit muud innimesesed ühtlaste

patтусeks sanud?

Ja, sedda näeme meie, Zummal parrako, igga-päw,

pääw, et keif on patto läbbi ärrarikkutud ja kurjaks sanud.

57. Mis on pat?

Keif, mis Jummal kasso wasto on.

58. Mitmesuggune on pat?

Kahhesuggune: pärrispat, ja teggopat.

59. Mis on pärrispat?

Se on se suur hinge hädda, mis meie ommast wannemist pärrime, et meie ommast wäest ei kölba head teggema; aggä usfinad ja walmid olleme kurja teggema.

60. Mis on teggopat?

Keif, mis meie hing mötte, sanna ning kõnne, ning teggudega Jummal kasso wasto tehakse.

61. Kas se ka pat on, kui innimenne head tööd?

Jummal kasso wasto ei tei?

Ja; kes moistab head teha, ning ei te mitte, sellel on se pattuks.

62. Kas sinna ussud, et ka pattune olled?

Ja, minna ussun, ma olen pattune.

63. Kust tunnuks pat?

Jummal kumnest kassust; ja iggaüks ommast süddame tunaistussest.

C. Öppetus sest mis Jummal innimesse heaks on teinud ja seadnud.

I. Teist kümme kaskudest.

64. Mis on süddame tunnistus?

Se on se tunnistus, mis innimenne ommast süddamest saab sest heast ehk kurjast mis temma on möttelnud ja teinud.

65. Kes on need kümme kasko andnud?

Se kolmainus Jummal.

66. Kelle

66. Kelle läbbi on Jummal neid annud?
Mosesse, ühhe waa prohwet, ja Israeli rahwa
üllema pälikko läbbi.

67. Kus paikas andis Jummal neid?
Kõrbes, Sinai mäe pääl.

68. Mil wiisil andis Jummal neid?
Koue mürristamise, walgolõmisse ja tullelegiga;
paks suits tousis Sinai mäe päält otsego ahjust,
ja feik se mäggi wärrises.

69. Mikspärrast andis Jummal need kümme käsko
ni hirmsaste?

Sepärrast et innimesed Jummalat suurt au ja
temma kanget wiha patto peäle piddid tundma; sest
et pat iggawesse tulle wäärt on.

70. Kellel on Jummal need kümme käsko annud?
Reigile innimestele.

71. Mis peäle kirjotas temma neid?
Kahhe kiwwi laua peäle.

72. Mitto käsko on esimesse laua peäl?
Kolm esimesse.

73. Mitto käsko on teise laua peäl?
Need seitse wiimsed.

74. Mis õppetawad need kolm esimesse käsko?
Et meie peame Jummalat armastama.

75. Mis õppetawad need seitse wiimsed käsko?
Et meie peame omma liggimest armastama.

76. Kuida peame Jummalat armastama?
Keigest süddamest, keigest hingest, keigest melest
ja keigest wäest.

77. Kuida peame omma liggimest armastama?
Kui isfeennast.

78. Kes on meie liggimenne?
Keik innimesed.

79. Mis kelab se suur Jummal esimesse kässo sees?

Et meil ei pea mitte teisi wõõrid Jummalaid ollema temina kõrwas.

80. Mis on wõõras Jummal?

Keif se on wõõras Jummal, mis innimenne ennam kardab ja armastab kui sedda suurt Jummalat, ja mis peäle ta ennam lodab, kui ellawa Jummalaga peäle.

81. Mis käsib Jummal esimesse kässo sees?

Et meie tedda ükspäinis ülle keige asjade peame kartma, armastama, ja temma peäle lootma.

82. Kas innimenne woib ennese wäest sedda tehha?

Ei woi mitte; sepärrast peame meie Jummalalt allati pühha waimo abbi palluma.

83. Mis kelab Jummal teise kässo sees?

Et meie ei pea mitte Jummalaga omma Issanda nimme ilmasjata suhho wõtma ehk kurjaste prukima.

84. Mis on Jummalaga nimmi?

Jummal iski, temma pühha sanna, pühhad Sakramentid, ja keif, kust tedda tunnukse.

85. Kuida prugib innimenne Jummalaga nimme

kurjaste?

Kui innimenne Jummalaga nimme jures neab, wannub, lausub, wassetab ja pettab.

86. On se siis wägga raske pat, Jummalaga nimme

kurjaste prukima?

Ja on; sest Jummal ahwardab tedda mitte nuhtlematta jätta, kes temma nimme kurjaste prugib.

87. Mis käsib Jummal siin teise kässo sees?

Et meie tedda hädda sees peame appi hüüdma, palluma, kiitma ja tännama.

88. Mis käsib Jummal kolmandama kässo sees?

Et meie peame pühhapäwa pühhitsema.

89. Mis

89. Mis se on: pühhapäwa pühhitsema?

Se on: keif muud ärgipäwa tööd mahha jätma, jutlust ja Jummal sanna pühhaks piddama, heal meel kuulma ja oppima, ja Jummal abbi läbbi omma ello se järrele parrandama.

90. Mis kelab Jummal kolmandama kässo sees?

Et meie ei pea mitte jutlust ja Jummal sanna põlgma.

91. Kes põlgab Jummal sanna?

Kes Jummal sannast ei holi, ning ei tahha sedda kuulda ei oppida, egga se järrele ellada.

92. Mis käsib Jummal neljandama kässo sees?

Et meie peame omma issa ja omma emma auustama.

93. Kes on meie issa ja emma?

Meie lihhased wannemad ja keifsuggused wannemad, kes issa ja emma asemel on.

94. Mis se on: wannemad auustama?

Se on: wannematte sanna kuulma, neid armfaste ja kalliste piddama, ja nende mele pärrast tegema.

95. Mis tootab Jummal neile, kes sannakulelikud on?

Jummal tootab, et nende käsfi peab hästi käima, ja et nemmad peawad kaua ellama ma peäl.

96. Mis kelab Jummal neljandama kässo sees?

Et meie ei pea ommad wannemid ja Issandid põlgma egga wihhastama.

97. Mis ähwardab Jummal neile, kes wannemid põlgwad ja wihhastawad?

Salomoni Runninga wanna sannade ramatus ööldakse: sedda silma, mis issa irwitab, ja ei tahha emma sanna kuulda, peawad kaarned jõe äres wälja nokkima, ja kotka pojad sedda ärrasoma.

98. Mis

98. Mis kelab Jummal wiendama kässo sees?

Et meie ei pea mitte tapma.

99. Redda ei pea meie tapma?

Ei omma liggimest egga isfeennast, ei ihho egga hinge polest.

100. Mitmesuggune on tapminne?

Neljasuggune: 1) süddamega: kui inimesne tahhab healmelel teisele kurja tehha, tedda pahhandada, ning temma hinge kurja pole kiusada; 2) palle ehk näoga: kui ta liggimesse päle wihta pärrast wõriti watab; 3) kelega: kui ta tedda sõimab, teotab, laidab, ja kurja temma peäle pallub; 4) käega: kui ta temma ihhule kahjo teeb, tedda lialt ehk wiggaseks pekšab ehk foggone furnuks lööb.

101. Mis käsib Jummal wiendama kässo sees?

Et meie peame omma liggimest aitma, ja temmale head teggema keige ihho ning hinge hädda sees.

102. Kuida peame meie omma liggimest aitma?

Heal melel ja keigest süddamest; nenda et meie se eest ei ühtegi kitust egga tasomist otame.

103. Mis kelab Jummal kuendama kässo sees?

Et meie ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

104. Mis siin ülleütdes keeltakse?

1) Keif roppud himmud; 2) keif roppud kõned ja laulud; 3) hora ja pordo-ellamist; 4) abbiello rikmist; 5) laiskust, mis roppohimmo hallikas on; 6) liigjominne ja prassiminne; 7) mailma lust ja rõõm, kelle läbbi meie süddant ärrateotetakse.

105. Mis käsib Jummal kuendama kässo sees?

Et meie peame kassinaste ja puhtaste ellama kõnette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbielika armastama ja auustama.

106. Mis kelab Jummal seitšime kässo sees?

Et meie ei pea mitte warrastama.

107. Mis

107. Mis on warrastamine?

Kui innimenne omma liggimesse rahha ehk warra wäggise wöttab, ehk kawwala kauba ehk pettise töga ennese pole kiskub.

108. Mitmesuggune on wargus?

Rahhesuggune; teine awwalik, teine fallaja wargus.

109. Mis käsib Jummal seitsme kässo sees?

Et meie peame aitma omma liggimesse warra ja peatoidust kaswatada ja hoida.

110. Mis kelab Jummal kahheksama kässo sees?

Et meie ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

111. Mis on üllekohto tunnistus?

Keik walle, mis liggimesse peäle räkitakse; 1) kui feigi kurjaste sedda mötleb, mis ei olle tössi; 2) kui feigi omma liggimest pettab; 3) keelt peksab, ja kurje kõnnesid temma peäle töstab.

112. Mis käsib Jummal kahheksama kässo sees?

Et meie peame omma liggimesse eest kostma, feik head temmast kõnnelema, ja feik asjad heaks käändma.

113. Mis kelab Jummal ühheksama kässo sees?

Keik kurjad himmud ja mötted, mis innimenne armastab, kui ta omma liggimesse pärrandust ehk kooda kawwalussega puab, ehk õigusse nimmel ennese pole kiskub.

114. Mis käsib Jummal ühheksama kässo sees?

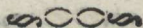
Et meie peame feik kurjad himmud ja mötted lämmatama, ja aitama, et liggimenne omma pärrandust ehk kooda ennesele woiks piddada.

115. Kuida woime meie kurjad himmud lämmatada?

Kui meie palwega Jesanda Jesusse Kristusse käest nende wasto abbi otsime.

116. Mis

116. Mis kelab Jummal kunnema kasso sees?
 Sedda pärrishimmo ehk pärrispatto, mis inni-
 messe süddames ka meelt wasto touseb.
117. Mis kassib Jummal kunnema kasso sees?
 Et meie südda keigest kurjast himmust puhhas
 peab ollema.
118. Kuida nimmetakse ühhe sannaga teit, mis
 Jummal kelab?
 Keit, mis Jummal kelab, nimmetakse pattuks.
119. Mis on patto palk?
 Jummalala wiha ja nuhtlus, ajalik surm, ja
 iggawenne hukatus.
120. Kas Jummal tahhab neid innimesi sest surest
 häddast päästa?
 Ja, Jummal tahhab iggawühhele pattud andeks
 anda, kes isse piab õnsaks sada.
121. Kuida pääseme meie Jummalala nuhtlussest?
 Tõsise pattustpöörmissse ja usso läbbi.
122. Mis on pattustpöörminne?
 Ello, mele ja süddame parrandaminne.
123. Mitto tütki on pattustpöörmissse jures tarwis?
 Kolm, 1) patto tundminne, 2) patto kahhetse-
 minne, 3) usk Kristusse sisse, kumma järrel tulleb
 uus sannawõtminne ehk elloparrandaminne.
124. Mis on patto tundminne?
 Kui kegi tõeste ärratunneb, mis sugguste pattude
 läbbi temma Jummalala, isseennese ja mu innimeste
 wasto on efsinud.
125. Mis on patto kahhetseminne?
 Kui innimenne omma pattude pärrast süddamest
 kurwastab ja wihtab pattud.

126. Kas saab sest kül, et sa ommad pattud kahhetse?

Ei sa mitte; waid minna pean ka Kristusse sisse uskma.

127. Kuida ussud sinna Kristusse sisse?

Menda, et minna Jeesusse Kristusse lunnastamise pärrast Jummal kaest armo ja pattude andeks andmist lodan.

128. Kas sa woid diete uskuda enne, kui sa ommad pattud tunned ja kahhetse?

Ei woi mitte; muido on minno usk walle, ja üks päinis su fanna usk.

II. Jeesusse Kristusse ärralunnastamisest.

129. Misga peab innimenne ülesnäitma, et temmal se dige usk on?

Omma elloga; et temma pattud mahha jättab; ja ennam Jeesusse mele järrele puab ellada.

130. Kes on Jeesus Kristus?

Jummal poeg, tõssine Jummal ja tõssine innimenne.

131. Kuida on Jeesus Kristus tõssine Jummal?

Et temma Jummalast ommast Jeesast on iggaweste sündinud.

132. Kuida on temma tõssine innimenne?

Et temma neitsist Mariast on ilmale todud.

133. Mikspärrast pididi meie Jeesand Jeesus Kristus tõssine Jummal ollema?

Sepärrast, et temma lunnastamine Jummal ees kõibaks.

134. Kas üks paljas innimenne ei olleks mitte woinud meid lunnastada?

Ei mitte; sest meie olleme teik pattused.

135. Miks

135. Mikspärrast piddi meie lunnastaja ennesele ka in
nimesse ihho wõtma?

Et temma woiks keikfuggused nuhtlused, wallo
ja surma, mis meie peäle piddi tulles, ennese peäle
wõtma.

136. Kas Jesus ilma inimesse ihhota meid mitte
ei olleks woinud lunnastada?

Ei mitte; sest Jummal ei woi surra.

137. Kes on meile sedda kallist lunnastajat annud?

Se taewane Issa omma iggawesse armo ja hal-
lastusse pärrast.

138. Kuida on siis Jummal sedda iggawest armo
ülles näitnud?

Nenda, et temma omma ainosündinud poega Jes
sust Kristust meile lunnastajaks taewast on läkkitanud.

139. Mikspärrast on Jummal meile omma armsat
poega annud?

Et temma meie Issand piddi ollema, kes meid
ärrakaddonud ja hukka moistetud inimesesi on peäst-
nud ja lunnastanud.

140. Kelle käest on temma meid peästnud?

Keigest pattust, surmast ja Kurrati wäest.

141. Kuida on meid Jesus patto käest lunnastanud?

Nenda, et meie patto woimussast ja nuhtlussast
woime lahti sada, kui meie isse tahhame.

142. Kas sawad keik inimesesed pattust lahti?

Ei ja, Jummal parrako! agga mitte läbbi Je-
susse lunnastamise, waid nende enneste süü läbbi.

143. Kuida on Jesus meid surmast peästnud?

Nenda, et ükski, kes isse ei tahha, ei pea ig-
gawesse surma sisse sama.

144. Kas Jesus on meid ka ihholikkust surmast
peästnud?

47496

Ei mitte; agga se ihholik surm ei moi meid mitte hirmotada, sest et temma labbi neid, kes waggad, iggawesse ello sisse sawad.

145. Kui siis innimesed hukka lähawad, kelle süü se on?

Se ei olle mitte Jesusse, waid innimesse enne se süü.

146. Kuida on Jesus meid kurrati wäest ärwalunnastanud?

Et temma omma armoriki sees meile pühha waimo abbimehheks annab keige furja kiusatusse wasto.

147. Mikspärrast on temma meid lunnastanud?

Sepärrast, et meie temma ommad piddime ollema, ja temma rikis temma al ellama, ja tedda tenima iggawesse õigusse, waggadusse ja õnnistusse sees.

148. Kas on meie Issand Jesus Kristus keik innimesi lunnastanud?

Ja, head nendasammute kui furjad.

149. Sawad agga keik innimesed kasso Jesusse lunnastamisest?

Ei sa mitte; sest et nemmad Jesusse lunnastamisest mitte usklikkult wasto ei wõtta.

150. Mis kahjo saab sellele, kes omma lunnastajad ärrapõlgab?

Temma jääb Jummalala wiha ja nuhtlusse al, ja on kahhewõrra nuhtlusse wäärt.

151. Kes saab siis kasso sest lunnastamisest?

Kes Jesusse sisse ussub ja temma mele järrel ellab.

152. Kas meie woime ommast wäest Jesusse Kristusse sisse uskuda?

Ei mitte; ükski inimenne ei moi ommast melest ja wäest Jesusse Kristusse sisse uskuda, egga temma jure sada.

153. Kes sadab siis usko?

Se pühha Waim.

154. Kes on se pühha waim?

Temma on se kolmas jummalikko ollemisse sees, üks ainus tõssine Jummal, kes Isfast ja Pojast wälja lähhäb.

155. Kuida sadab se pühha waim usko?

Kui se pühha waim meid Ewangeliummi läbbi kutsub, omma annertega walgustab, ja õige usfo sees pühhitseb ja hojab.

156. Mis armoandid annab meile se pühha waim?

Temma kutsub, foggub, walgustab, õigeks moista, Jummalaga ühpendab, pühhitseb ja uendab meid findlaste.

157. Kuida nimmetakse nüüd neid innimesi, kellele pühha waim omma armo andid tahhab jaggada?

Neid nimmetakse ühhe sannaga: Risti foggosdusfeks.

158. Mitme seissuste sees ellawad need ristirahwas siin ilma peäl?

Kolme seissusse sees: Wallitsusse, Sppetaja ning Majapidamisse seissusse sees.

159. Kes ellawad Wallitsusse seissusse sees?

Keik Runningad, Wallitsejad, kohto ja muud Wannemad.

160. Kelle assemel on Jummal neid seädnu?

Isse ennese assemel; kes neid ärra põlgab, se põlgab Jummalat ja temma seädust ärra.

161. Mis on ilmalikko üllematte ja Kohtowannematute kohhus?

Nemmad peawad õigust, rahho, ja kohhut üllepiddama, kurjateggiaid nuhtlema, ja õiged ning waggad innimesi hoidma ja kaitsma.

162. Mis on allamatte kõhhus ilmalikto üllematte wasto?

Dige fanna kuulminne, puhhas ning selge ello, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid hea süddame tunnistusse pärrast.

163. Kes ellawad Õppetaja seisusse sees?

Keifsuggused Õppetajad, kes säetud on, ristirahwast hea kõmbe pole juhhatama.

164. Mis on õppetajatte kõhhus?

Nemmad peawad selge ning puhta Jummalala fanna läbbi rahwast õige teele juhhatama.

165. Mis on kuuljatte kõhhus õppetajatte wasto?

Nemmad peawad neid armsaste piddama, tänno-ga ning rõmõga keif head õppetust wasto wõtma, ja selle järrel ellama.

166. Kes ellawad Majapiddamisse seisusse sees?

Wannemad, lapsed, leiwawannemad, sullased, ümmardajad, abbiello rahwas, ja keif muu ristirahwas.

167. Mis on wannematte kõhhus laste wasto?

Nemmad peawad laste terwisse ning ello eest hoold kanda, ja õige õppetusse ning hea ellamisse läbbi neid õiete ülleskaswatama.

168. Mis on laste kõhhus wannematte wasto?

Keif se, mis Jummal on neljandama kasso sees kassnud?

169. Mis on perre- ja leiwa-wannamatte kõhhus?

Nemmad peawad perrerahwale sedda teggema, mis õige ja kõhhus on Jummalala ning iinimeste õige seadusse järrele.

170. Mis on perverahwa kõhhus wannematte wasto?

Nemmad peawad ei mitte ükspäinis kartusse ja kasso pärrast, waid ommas süddame waggadusses truiste tenima, ja omma wannematte eest Jummalat palluma.

IV. Jummalala sannast ja neist pühhaist Sakramentidest.

171. Kus õppivad keik needsiinnatsed innimesesed sedda, mis nende kõhhus on?

Jummalala sannast ehk pühhaist kirjast.

172. Mitme jao sisse on se pühha kirri ärrajaetud?

Kahhe jao sisse; üks on se wanna testament, teine on se ue testamenti ramat.

173. Mil ajal on need kumbagi kirjotud?

Se wanna testamenti ramat on enne Kristusse sündimist, ja se ue testamenti ramat on pärast selle kirjotud.

174. Kes on sedda wanna testamenti ramato kirjotanud?

Moses, ja need pühhad Prohwetid ehk Israeli rahwa õppetajad.

175. Kes on sedda ue testamenti ramato kirjotanud?

Need pühhad Ewangelistid ja Apostlid ehk Kristusse jüngrid.

176. Mis on nüüd illeüldes pühhas kirjas leida?

Käsk ja Ewangelium ehk armoõppetus.

177. Mis on käsk?

Se mis kurja kelab, ja head käsib, ja Jummalala wihha ahwardab.

178. Mis on Ewangelium?

Need rõõmsad sannumed Jummalala armust Jesusse Kristusse sees.

179. Mis wäggi on Jummalala fanna sees?

Temma woib meid ello sees juhhatada, willetsusse sees tröstida ja rõmustada, surma sees kinnitada ja toetada.

180. Mis läbbi woib innimenne omma usko kinnitada?

Pühjade Saakramentide läbbi.

181. Mis tähendab se sanna: Saakrament?

Uht nisuggust Kristusse seadust, kelle läbbi temma ühhe nähtawa asjaga sure Jummal arme meile kinnitab.

182. Mitto saakramentid on meile?

Kaks; pühha Ristmisse ja pühha Altari saakrament.

183. Mis on ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi, waid üks nisuggune wessi, mis Jummal käskus on saetud, ja Jummal sannaga ühtepandud.

184. Mis teeb Jummal ristmisse sees innimessega?

Uht armoseadust.

185. Mis tootab Jummal innimessele ristmisse armoseadusse sees?

Jummal tootab innimessele pattud andeks anda, pühha waimo läbbi tedda pühhitseda, ja iggaweste õnsaks tehha.

186. Kas tootab innimenne jälle Jummalale midagi?

Jah; temma tootab ärrawanduda kurratid, temma tööd ja teggo, se on keik pattud, ja uskuda Jummal se Issa ja se Poja ja se pühha waimo sisse.

187. Olled sinna sedda ka tootanud?

Jah.

188. Kelle läbbi olled sinna sedda tootanud?

Omma wadderitte läbbi.

189. Mis on õige wadderi kohhus?

Temma peab lapse assemel süddame waggadusses risti usko üllestunnistama, lapse eest Jummalat paluma, ja temma üleskaswatamisse eest hoold kandma.

190. Ollet sinna omma ristmisse tootust ka piddanud?

Ei mitte, Jummal parrako!

191. Kuida

191. Kuida woid sinna omma ristmisse seädust jälle uendada?

Süddamelikko pattust pöörmisse ja usso läbbi.

192. Kuida woid sa omma usko kiinitada?

Jummala sanna ja pühha Altari Saakramenti läbbi.

193. Mis on se Altari saakrament?

Se on meie Isfanda Jesusse Kristusse tõssine ihho ja werri leiba ja wina al meile ristirahwale süa ja jua Kristussest ennesest säetud.

194. Mil ajal on Jesus Kristus sedda seädnud?

Sel ösel, mil tedda ärra anti.

195. Kellele on Kristus sedda seädnud?

Keigile ristirahwale.

196. Mis annab meile Kristus pühha õhto-sõma-aja sees?

Temma annab meile leiwaga omma tõssist ihho ja winaga omma tõssist werd.

197. Mis sõöd sinna se õnnistud leiwaga ühtlasse?

Jesusse Kristusse tõssist ihho.

198. Mis jood sinna se õnnistud winaga ühtlasse?

Jesusse Kristusse tõssist werd.

199. Kas sa sedda ka ussud?

Jah, minna ussun sedda kindlaste Kristusse sanna peäl.

200. Sawad teik, kes pühha õhto-sõma-ajal käiwad, Jesusse tõssist ihho ja werd?

Jah, nemmad sawad.

201. Kas saab teikile kasso sest?

Ei sa mitte, Jummal parrako! agga mitte läbbi Jesusse andmisse, waid nende wastowõtmissse süü läbbi.

202. Mitmesuggused on süis need wastowõtjad?

Rahhesuggused; teised head, teised kurjad wastowõtjad.

203. Kes on need he ad wastowõtjad?

Need usklikkud, kes omma pattust ello parrandawad.

204. Kes on need kurjad wastowõtjad?

Need uskmatta, kes omma pattust ello ei parranda.

205. Kuida wõtwad siis usklikkud sedda pühha õhtosõma-aega?

Omna pattude andeksandmissöks, usso ja armastusse finnitamissöks, ja iggawessöks elluks.

206. Kuida wõtwad siis need uskmatta sedda wasto?

Nemmad wõtwad sedda ennesele sureks kahjuks; sest, kes kõlwato sööb ja joob, se sööb ja joob ennesele nuhtlust.

207. Mis peäle pead sa mõtlema, kui sa pühha õhtosõma-ajal käid?

Jesusse Kristusse, temma pühha ellamisse, temma pühha sanna, ja keige temma falli lunnastamisse peäle.

208. Kas meie peame ka sedda saggedašte prukima?

Jah, ni mitto ford kui innimenne tunneb, ennesele usso finnitamist tarwis minnewat.

209. Kui sa pahhule ehk Jumjala armule käinud, mis peab se järrele tullesma?

Uus sanna wõtminne ja ello parrandaminne.

210. Kus olled sinna sedda tootanud?

Pattotunnistusse sannade sees: minna tahhan Jumjala armo ja pühha waimo abbi läbbi omma pattust ello parrandada, pattude cest ennast hoida, ja nenda ellada, kui wagga ristinnimesse kohhus on.

211. Mis on ello parrandaminne?

Kui innimenne kurja mahha jättab ja head teeb.

V. Dige

V. Dige Palwe-piddamisest.

212. Kas siis ello parrandamisse ning jummalakartlikko ello jures ka palwed tarwis lahkawad?

Jah, lahkawad tarwis.

213. Dns Jummal ka kasknud palluda?

Jah, on kasknud.

214. Kelle kohhus on palwed teha?

Keikide innimeste kohhus.

215. Kas kolbawad teik palwele?

Ei kolba mitte.

216. Kes ei kolba palwele?

Kes melega omima rummalusse ja holetumata patto ello sisse tahhab jada.

217. Kes woib siis Jummalale mele parrast palluda?

Kes ommast rummalussest ja pattust porab, ja Jeesusse Kristusse kuest abbi otsib.

218. Kuida peame meie palluma?

Waimus ja toes: Jummal on üks waim, ning kes tedda kummardawad, need peawad waimus ja toes kummardama.

219. Mis se on, waimus ja toes kummardama ehk palluma?

Kui meie mitte ukspainis susannaga, waid keigest ommast siddamest ja melest Jummalat pallume.

220. Kelle nimmel peame meie palluma?

Jeesusse Kristusse nimmel.

221. Mis se on, Jeesusse nimmel palluma?

Kui meie kindlaste ussume, et Jummal meie palwed Jeesusse Kristusse parrast tahhab kuulda.

222. Mis peame meie Jummalale kuest palluma?

Keik mis meile tarwis on, ihholikkud ja waimolikkud asjad.

223. Kuida peame meie need ihholikkud asjad Jum-
mala käest palluma?

Kui sa, taewane Jäsa! näed, et se sinno auuks
ja meie heaks on; siis te nenda, kui sa tunned ja
tahhad meiega.

224. Mis saggused waimolikkud asjad peame, meie Jum-
mala käest palluma?

Pattude andeksandmist, õiget usko ja pühha wai-
mo, kes meid õppetab keik head tehha.

225. Kas meie muu innimeste eest ka peame palwed
piddama?

Jah, ni hästi omma üllematte kui omma hea-
teggiate, omma sõbbratte ni hästi kui omma wain-
laste eest peame Jummalat palluma.

226. Mis palwed peame meie siis teggema, kui Jum-
mal meie palwed on kuulnud?

Ritusse ja tänno palwed.

227. Mis annab Jummal, usklikko palwe parrast,
omma pühha waimo läbbi, waggade süddame sisse?

Keiksuggust jummalikkoo wägge, Kristi-Innimesse
kõmbel ellada, kannatlikkult kannatada, ja õnsaste surra.

VI. Neist wiimsist asjadest.

228. Kes woib õnsaste surra?

Kes usso ja jummalakartlikko ello sisse otsani jääb,
Jesinnane saab õnsaks.

229. Kuhho sawad siis nende pühhade hinged?
Jggawesse ello sisse.

230. Kuhho sawad siis need kurjad?

Jggawesse hukatusse sisse.

231. Kas se ihho surma sisse jääb?

Ei ja mitte; waid Jesus Kristus saab tedda wimm-
set päwal surrust ülles ärratama, ja kohto ette säedma.

232. Mis peab siis taewast ja maast sama?

Need-

Needfianatsed ilmalikkud asjad peavad otša sama, ja Jummal tahhab teist taewa ja maad tehha, mis parrem peab ollema.

233. Kes saab wiimsel kohtopäwal kohhut moistma?
Meie Issand Jesus Kristus, taewa pilwede sees.

234. Mis palka peavad nemmad siis iggaüks sama?
Nenda, kui iggaüks on teinud ja ellanud siin ilma peäl.

235. Mis sannad sawad need waggad kuulda Jesussest Kristussest?

Tulge tänna, minno Issa õnnistud, pärrige sedda kunningriki, mis teile on walmistud mailma asfutamisest.

236. Mis sanna sawad need kurjad kuulda sama omma kohtomoistja suust?

Minge ärra minnust, teie ärranetud, iggawesse tulatesse, mis on walmistud kurratille ja temma Inglisele.

237. Misfuggune õnnistus saab neile õnsadele taewas ollema?

Nemmad peavad Jummalala jures allati ollema, tedda parreminne ärratundma ning armastama, ja omma heateggude kasso ilmalõpmatta rõmoga kätte sama.

238. Misfuggune hukatus saab neile kurjadele sama?

Nemmad peavad sest waggade õnnistussest ilma jäma, ja omma kurjateggemiste nuhtlust kätte sama.

Se eest hoidko meid Jesus Kristus, ja aitko meid iggawesse rõmo sisse omma werre läbbi! Amen.

Patto Tunnistusse Sannad.

Minna waene pattune innimenne tunnistan Jummalä ja sinno ees, et ma polle ükspäinis patto sees sündinud ja ilmaile tulnud, waid et ma ka Jummalä kümne kässo wasto saggedaste eksinud, Jummalat ja omma liggimest wihhastanud, ja ollen sega Jummalä wihha ja iggawest nuhtlust ennese peäle saatnud. Uggä minna kahhetsen ommad pattud keigest süddamest, ja ussun Jeesusse Kristusse läbbi õnsaks sada. Sepärrast tullen minna armo ajal, ja pallun sind Issanda Jeesusse sullast, et sa mulle pattude andeksandmist kulutad, ja minno nõdra usko kinnitusseks mind Issanda Jeesusse Kristusse ihho ja werrega södad ja jodad. Minna tahhan Jummalä armo ja pühha waimo abbi läbbi omma pattusse ello parrandada, pattude eest ennast hoida, ning nenda ellada, kui wagga ristiinnimesse kohhus on.

Meie

Meie Kristi: Sppetusse
 wiis Peatükki.

Es sinenne Peatük.

Jummalala künnest Räsust.

Es sinenne Räs.

Sul ei pea mitte teist Jummalaid olle-
 ma minno kõrwas.

Mis se on?

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kartma,
 armastama ja temma peäle lootma.

Teine Räs.

Sinna ei pea mitte Jummalala omma
 Issanda nimme ilma: asjata suhho wotma;
 sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes
 temma nimme furjaste prügib.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama,
 et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei wan-
 nu, ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie
 sedda keige hädda sees appi hüame, pallume, tidame
 ja tänname.

Kolmas Räs.

Sinna pead pühhawäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et
 meie jutlust ja Jummalala sanna ei põlga; waid et meie
 sedda pühhaks peame, heal meel kuleme ja oppime.

Neljas Räs.

Sinna pead omma issa ja omma emma
 auusta:

auustama, et sinno käsfi hästi käib, ja sinna kava ellad ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad wannemid ja issandid ei põlga egga wihasta, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste ja kalliste peame.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja temmale head teme keige ihho hädda sees.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie käsfinaste ja puhtaste ellame kõnnette ja tegude sees, ja et iggäüks peab omma abbiensa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wotta, egga kawwala kauba, egga pettise tōga ennest pole ei kisku; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahheksas Käst.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

Mis

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka, egga kuxje kõnnesid temma peäle ei tõsta; waid et meie temma eest kostame, keik head temmast kõnneleme, ja keik asjad heaks kåname.

Ühheffas Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kooda.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pärrandust ehk kooda kawwalusfega ei püa, egga õigusse nimmel ennest pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda ennesele woiks piddada.

Kõnnest Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajat, weifsid, egga muud, mis temma pärralt on.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest, perret ehk weiksid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wõtta; waid et meie neid maenitseme, et nemmad paigale jäwad, ja tewad, mis nende kõhhus on.

Mis ütleb nüüd Jummal keikist neistsin natfist kästudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Is sand, sinno Jummal, ollen üks wägga wi hane Jummal, kes wannematte patto nuhtleb laste kätte kolmandamast ja neljandamast

maast põlwest sadik, kes mind wihkawad.
 Agga neile, kes mind armastawad, ja min-
 no käsud peawad, teen minna head tuhhan-
 dest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ahwardab nuhhelda keik, kes needsinna-
 sed käsud ülleastwad; sepärrast peame meie temma
 wihha kartma, ja mitte nendefinnaste käsude wasto
 teggema; agga temma tootab armo ja keik head keikile,
 kes need käsud peawad, sepärrast peame meie tedda ka
 armastama, temma peäle lootma, ja hea melega tem-
 ma kasko möda teggema.

Teine Peatük.

Pühast Kristi-Uksust.

Esimesse Sppetus:

Lomiseft.

Minna ussun Jummal se Issa, kei-
 ge; waggewama taewa nint Ma Poja sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ja keik lomad
 on lonud, mulle ihho ja hinge, silmad, kõrwad, ja
 keik liikmed, moistust ja keik meled on annud, ja
 weel hoiab; ja pealegi rided, kingad, sömisse ja jo-
 misse, kooda ja maja, naese ja lapse, põllo, weiksid,
 ja keik wilja, keik ihho ja ello tarwidust ja toidust
 rohkestest ja iggapäaw ka annab, ja keige hädda ja
 kurja eest hoiab ja kaitseb; ja se keik teeb temma
 issalikust jummalikust armust ja heldusseft, ja ei
 mitte sepärrast, et minna sedda waart ehk teninud
 ollen; se eest on minno koghjus tedda kita, tännada,
 tenida, ja temma sanna kuulda; se on tõeste tõssi.

Teine

Teine Öppetus:

Keralunnastamisest.

Minna ussun Jeesusse Kristusse Jum-
mala aino Poia, meie Issanda sisse, kes
on sadod pühast Waimust, ilmale todud
neitsist Mariast, kannatanud Pontsiusse Pi-
latusse al, risti peäle podud, surnud ja
mahhamaetud, alla läinud pörgohauda,
kolmandamal päwal jälle üllestousnud sur-
nust, ülles läinud taewa, istub Jummal
omma keigewäggama Issa parramal kael,
seält temma tulleb kohhut moistma ellawate
ja surnutte peäle.

Mis se on?

Minna ussun, et Jesus Kristus tõssine Jum-
mal, kes ommast Issast iggawest sündinud, ning ka
tõssine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale todud,
minuo Issand on, kes mind ärrakaddunud ja hukka-
moistetud innimest on peästinud ja lunnastanud kei-
fist pattust, surmast, ja kurrati wäest, ei mitte kulla
ehk hõbbedaga, waid omma pühha falli werrega,
ning omma ilma süta kannatamise ja surmaga, se-
pärast et minna temma omma piddin ollema, ja
temma risis temma al ellama, ning tedda tenima
iggawesse õigusse, waggadusse ja õnnistusse sees,
nenda kui temma on üllestousnud surnust, ellab ning
wallirseb iggaweste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Öppetus:

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht
E pühha

pühha risti foggodust, pühhade ossasamist, pattude andeks, andmist, lihha üllestousmist ning iggawest ello, Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest mitte ei woi Jესusse Kristusse omma Isjanda sisse uskuda, egga temma jure sada; waid pühha Waim on mind Ewangeliummi läbbi kutsnud, omma annettega walgustanud, ja õige usso sees pühhitse nud ja hoidnud, nenda kui temma keige pühha risti-foggodusse Ma peäl kutsub, foggub, walgustab, pühhitseb, ning Jესusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab; sesamma risti-foggodusse sees temma minnule ja keikile usklikkudele iggapääw keik pattud rohkeste andeks annab, ja wiimsel päwal mind ja keik surnud ülles-arratab, ja minnule keige usklikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Peatük.

Pühhast Isja meie Palwest.

Isja meie, kes sa olled taewas, pühhitsetud sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka ma peäl, meie iggapääwast leiba anna meile tännapäaw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ning ärra sata meid mitte kiufatusse sisse, waid peästa

peästa meid ärra sest kurjast: sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest, Amen.

Esimesed Palwe sannad.

Issa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Zummal tahhab meid se läbbi armolikult kutsuda et meie peame uskma, tedda meie õige Issa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotussiega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimesenne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Zummala nimmi on kül isse-enneses pühha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sunnib se?

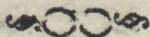
Kui Zummala sanna selgeste ning puhtaste õppetakse, ja meie ka pühhaste kui Zummala lapsed sedda möda ellame, sedda aita meid armas taewane Issa! Agga kes teist wisi õppetab, ja ellab, kui Zummala sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Zummala nimmi: se eest hoia meid, armas taewane Issa!

Teine Palwe.

Zulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Zummala riik tulleb kül ilma meie palweta isse.

isfe-ennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulleks.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Issa onima pühha Waimo meile annab, et meie temma pühha fanna temma armo läbbi ussume, ja Jummal meile pärrast ellame siin aialikkult ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka ma peäl.

Mis se on?

Jummal hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keige kurja nou ja tahtmissse rikub, ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta Jummal nimme pühhitseda, egga temma riki meie jure tulla, kui on kurrati, ma ilma ja meie lihha tahtminne; waid finnitab ja hoiab meid kindlaste omma fanna ja usso sees meie orsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw.

Mis se on?

Jummal annab iggapäwase leiba kül ilma meie palweta keikile kurja innimestele; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista, ja tännoga wastowotta meie iggapäwase leiba.

Mis

Mis on iggapääwane leib?

Reif, mis meie ihho toidusfeks ja üllespiddamisfeks tarwis lähhab: söminne, jominne, rided, kingad, fodda, maia, pöld, weiksed, rahha, warra, wagga abbikasa, waggad lapsed, wagga perre, waggad ja tru-id üllemad, hea wallitsus, hea ilm, rahho, terwis, aus ello, head söbrad, tru-id naabred ja muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wöllad, kui meie andeks anname omma wölglastele.

Mis se on?

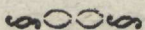
Meie pallume sesinnatse palwe sees, et se taewane Jsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda keelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie pallume, ja ep olle sedda ka mitte teninud; waid temma tahhaks meile sedda keif armust anda, sest et meie iggapääw palju patto teme, ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes meie wasto ekswad.

Kues Palwe.

Ming ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mis se on?

Jummal ei kiusa kül keddagi, agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespiddada, et kurrat, ma-ilm ja meie

lihha meid ei petta egga sadda ebba-usso, mele är-
raheitmisse, ja monne mu sure patto ja habbi sisse,
ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kumma-
tagi wiimselt ärravoidame, ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel
hobil, et se taewane Issa meid tahhaks peästa kei-
gesuggusest ihho- ja hinge-, warrandusse- ja aukajust,
ja wimaks, kui meie surma tunnike tulleb, õnsa ot-
sa meile anda, ja armoga sestinnatsest hädda orrust
ennese jure taewa wotta.

Wiimsed palwe sannad?

Sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi,
ning se au iggawest. Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et se
taewane Issa meie palwed heldeste on wastowotnud
ja kuulnud; sest et temma isse on meid käsnuud nen-
da palluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuul-
da. Amen, Amen, se on: jah jah, se peab tõesti
nenda sündima.

Meljas Peatük.

Pühhasst Kristmissest.

Mis on Kristminne?

Kristminne ep olle mitte paljas wessi, waid üks
nisuggune wessi, mis Jummalala käsus on seätud,
ja Jummalala sannaga ühtepandud.

Mis

Mis Jummalala fanna se on?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Matteus-
se ramatus wiimses peatükis: (28, 19.) Minge
ja õppetage keik rahwast, ja ristige neid
Jummalala se Issa, ja se Poia ja se pühha
Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeks-andmist, peastab
ärä surmast ja kurratist, ja annab iggawesse õnnis-
tusse keikile, kes sedda usuwad, mis Jummalala san-
na ja tootused kulutawad.

Mis saggused on need Jummalala fannad ja tootused?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Markus-
se ramatus wiimses peatükis: (16, 16.) Kes us-
sub, ja kedda ristitakse, se peab õnsaks sa-
ma, agga kes ei usu, tedda peab hukka
moistetama.

Ruida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõesti mitte: waid Jummalala
fanna, mis weega ja wee jures on, ja usk, mis
seddasamma Jummalala fanna wee sees ussub; sest
ilma Jummalala fannata on se wessi paljas wessi,
ja ei mitte ristminne: agga Jummalala fannaga on
se üks ristminne, se on üks ello wessi täis armo,
ja uesündimisse pesseminne pühha Waimo läbbi, kui
pühha Paulus ütleb Titusse ramatus kolmandamas
peatükis; Jummal on meid õnsaks teinud ue-
sündimisse pessemisse ja pühha Waimo uen-
damisse läbbi, kedda temma on wäljawalla-
nud meie peäle rohkeste Jesusse Kristusse
meie Õnnisteggia läbbi, et meie temma armo
läbbi õigeks tehtud, iggawesse ello pärriaks
piddime

piddime sama lotusse järrel; se on üks tõsine fanna.

Mis tähendab nisuggune mee ristminne?

Se tähendab, et wanna Adam (se on meie pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse ja pattustpöõrmisse läbbi meie sees ärra-upputud sama, ja furrema keige patto ja kurja himmudega, ja iggapäaw jälle ettutellama ja üllestousma se uus innimenne, kes õigusse ja puhhastusse sees Jummalaees peab iggaweste ellama.

Kus se on kirjutud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Romarahwale kirjutud, kuendamas peatükis: Meie olles me Kristussega mahhamaetud ristmissel läbbi surma sisse, et otsego Kristus on üllestõõritud surnuks Jsa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus läima.

Wies Peatük.

Pühhast Altari Saakramentist.

Mis on se Altari Saakrament?

Se on meie Jsfanda Jesusse Kristusse tõsine ihho ja werri, leiwa ja wina al, meile ristirahwale süa ja jua Kristussest ennesest seatud.

Kus se on kirjutud?

Nenda kirjutawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ja se pühha Paulus:

Meie Jsfand Jesus Kristus sel õsel mil tedda ärra: anti, wottis leiba, tänas,

nas, murdis ja andis omma Jüngrittele, ja ütles: wotke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mällestusfeks.

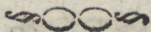
Selsammal kombel wottis temma ka karrika pärrast dhto:sõma:aega, tännas ja andis omma Jüngrittele ja ütles: joge feik seält seest, sesinnane karrikas on se uus seadus minno werre sees, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks-andmissfeks: sedda tehke, ni mittokord, kui teie sest jote, minno mällestusfeks.

Mis kasso on meil sestfuggusest sõmissfest ning jomissfest?

Sedda näitwad meile needsinnafed Kristusse sannad: mis teie cest ärra:antakse ja ärra:wallatakse pattude andeks-andmissfeks: se on, et meile saakramenti sees pattude andeks-andmist, ello ja õnnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeks-andminne on, seal on ka ello ja õnnistus.

Kuida woib ihholik sõminne ning jominne nisfuggusest fured asjad tehha?

Sõminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte, waid need Kristusse sannad: mis teie cest ärra:antakse ja ärrawallatakse pattude andeks-andmissfeks; need sannad on ihholikko sõmissse ja jomisse jures, kui üllem asst saakramenti sees, ja kes needsammad sannad ussub, sel on mis nemmad tunnistawad, pattude andeks-andminne.

Kes wottab ausaste sesinnatse saakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ennast walmistama, on üks kaunis wäljaspiddine kombe: agga se on öiete ja hästi walmistud, kellel usk on nendesinnaste Kristusse sannade peäle: mis teie eest ärra-antasse ja ärrawallatakse pattude andeks-andmisfeks; agga kes neidsinnadsid sanno ei ussu, ehk kaksipiddi mõtleb, se ep olle mitte wäärt, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest, tahhab selged usklikkud süddamed.

o x o x o x o x o x o x o x o x o x o x o x o x o x o x o

Hommiško ninš Šhto-Palwe.

Šnnistago mind Jummal Jsa, Poeg,
ning pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Jsa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Jsfanda läbbi, et sinna mind minnewal päwal (ösel) ollend armolik- kult hoidnud ja kaitšnud keige ihho ning hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ning mahhajätta, ja anna mulle andeks keik minno pattud ning eksitused, misga minna sind ollen wiyhastanud; kaitse ning hoia mind selfinnatsel päwal (ösel) armolik kult keige watto, kurja ning kahjo eest, et keik minno mõtte, sanna, teggo ning ello woiksin
sinno

sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ning hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud üllemad, meie wanemad, suggulased, waenlased, keik ristirahwast, ja keik, mis mul on, sinno hõleks; sinno pühha Waim wallitsego minno ülle, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

Palwed enne Sõma-aega.

Keikide siimad lootwad, Issand, sinno peäle, ja sinna annad neile nende roga ommal aial. Sinna teed lahti ommad helded ning rohked käd, ning täidad keik, mis ellab, hea melega.

Au olgo Jummalale Issale, Poiale, ning pühhale Waimule. Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Issand Jummal, taewane Issa, õnnista meid ja needsinna sed sinno anded, mis meie sinno rohkest armust wastowottame Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella mitte ükspäinis leiwast, waid iggaühhest sannast, mis Jummalala su läbbi käib, Amen.

Pal-

Palwed pärrast Sõma-aega.

Tännage Issandat, sest temma on helde, ning temma heldus kestab iggawest, kes keige lih hale roga annab, neile weistele nende sõmist annab, neile nore kaarnaile, kes tedda appi hüüdwad. Temmal ep olle mitte rõmo hobbose wäest, egga melehead ähhegi luist, Issandal on melehea neist, kes tedda kartwad ning temma armo peäle lootwad.

Alu olgo Jummalale Issale, Poiale, ning pühhale Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Meie tänname sind, Issand Jummal taewane Issa, Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, keige sinno ande ning heategemisse eest, kes sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

Jummal olgo fidetud ning tännatud sõmisse ning jomisse ning temma kalli san-na eest, temma andko meile eddespiddi meie iggapäiwast leiba, ja õnnistago meid ka hinge polest Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo fidetud nüüd ning iggaweste, Amen.

Laulud.

Laulud.

Wisil. Jummal, ma ning taewa loja.

1.

Oh! kui ollen ma üks rummal,
 Waene, julge pattune!
 Ma ei ussu, et mo Jummat
 Minno peäle wiyhane,
 Et ma wissist hukka lään,
 Iggaweste põrgus jään.

2.

Ihho rõmo, au ning kárra
 Armastan ma ennamist;
 Omma hinge rikkun ärra;
 Mul ei olle mõtlemist,
 Et ma ihkan Jummalat
 Omma heateggiat.

3.

Walle, wargus, liast joma,
 Ja mu alw tõ on mo nou.
 Kurja kõnnet ette toma,
 Lahhe mõtte on mo au.
 Luggema ning palluma,
 Keik head kumbed wihtkan ma.

4.

Oh! mis luggu woib mul sada?
 Surm kül tulleb nobbedast.
 Kes mind jouab awwitada?
 Jummal nuhtleb wäggewast.
 Minna waene hukka lään,
 Iggawesfes wallus jään.

Wisil. Sion kaebab sures häddas.

Jesus! meie lunnastaja
 Olled sinna tõeste.

Surem täht ei olle waja,
 Kui so risti surm. Oh se
 Annab kindlat märko mul,
 Et on pallaw himmo sul,
 Meie peäle hallastada,
 Jggawest meid õnnistada.

2.

Kas sin ma peäl ka üks emma
 Omma last ei mällestä?

Eht kül kõrwa olleks temma;
 Ommeti ei unnusta
 Minno Jesus mitte mind;
 Sest se on üks kallis hind,
 Mis ta minno eest on annud,
 Kui ta risti surma kannud.

3.

Rõmolinne on se sanna,
 Wäärt, et meie ussume:
 Pattu tahhab merres panna,
 Kui neid mahha jättame,
 Patto nuhtlust ning ka süüd
 Jättab Jummal andeks nüüd
 Neil, kes armo himmustawad,
 Omma ello parrandawad.

4.

Kes sa mo eest surma näinud,
 Jesus! minna tannan sind.
 Kes sa mo eest taewa läinud
 Armas Jesus! aita mind!

Anna omma waimo-mul,
Et ma ellan rõmufks sul,
Ning woin usfus õnsaks sada,
Iggawest sind auustada.

Wisil. Jesus Õnnisteggia.

1.

Jesus! hinge karjane,
Heida armo minno peäle!
Juhhata mind heldeste
Õmma riki sisse mäele!
Minno ainus abbimees
Aita mind mo hädda sees!

2.

Patto jalgraud litsub mind;
Sinna tahhaks wallal tehha!
Wäggewast ma pallun sind:
Lasse mind so abbi nähha;
Et woin ilma lõpmatta
Sinno auuks ellada.

3.

Ma peäl on küil waewa neil,
Kes so ommaks püüdwad sada,
Kinnita se lotus meil,
Et sa tahhad rõmustada
Meie hinged rohkeste,
Kui so jure tullemme.

4.

Siin on monni usk ning keel;
 Seäl üks karjane, üks karri.
 Siin loob pallaw mahha weel;
 Seäl meid tõstab rahho warri,
 Lotusses siin külwame;
 Maitsmisses seäl leikame.

